

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

В економіці України поширеним явищем є формування значних обсягів дебіторської заборгованості суб'єктами господарювання. До її виникнення призводить несвоєчасність оплати по розрахунках з реалізації товарів, робіт і послуг. Дебіторська заборгованість негативно впливає на фінансову платоспроможність підприємства, знижує ліквідність його активів та вилучає грошові кошти з обороту, що призводить до погіршення фінансового стану підприємства. Тому ефективна організація розрахунків підприємства з покупцями і замовниками є необхідною, щоб збільшити оборотність активів підприємства та підвищити його платоспроможність.

Основним нормативно-правовим документом, який регламентує відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку, є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» (далі – П(С)БО). У П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів [5].

Білик М. Д. під дебіторською заборгованістю розуміє матеріальні ресурси, які не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємства [1].

Бутинець Ф. Ф. трактує поняття дебіторської заборгованості як суму заборгованостей підприємств на певну дату [3].

Бріхгем Є. Ф. визначає дебіторську заборгованість як суми, очікувані до надходження від клієнтів за вже продані товари [2].

Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами важливе місце посідає класифікація дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість відображається в обліку за різними класифікаційними ознаками відповідно до чинних нормативно-правових актів. Обов'язковим є поділ дебіторської заборгованості, який зафіксований чинними П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та Планом рахунків бухгалтерського обліку [5].

Класифікацією дебіторської заборгованості займалися багато вчених-економістів таких, як: М. Д. Білик, Т. М. Малькова, Н. М. Новікова, Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Лисенко та інші. Проте серед науковців щодо цього немає єдиного погляду.

Дебіторську заборгованість доцільно класифікувати за певними ознаками, адже це важливо для отримання обґрунтованих висновків після проведеного фінансового аналізу.

Залежно від терміну погашення дебіторську заборгованість у балансі поділяють на довгострокову і короткострокову. Короткострокова – коли надходження платежів очікується в термін до 12 місяців з моменту виникнення боргу та довгострокова – виконання зобов'язань займе більше року. Думка фахівців про розподіл дебіторської заборгованості на довгострокову та короткострокову не є однозначною. З точки зору одних цей поділ є важливим інструментом фінансового аналізу, з точки зору інших – є умовним і не має великого значення.

Також дебіторську заборгованість доцільно класифікувати за реальним терміном погашення на термінову (не порушує своїх зобов'язань, так як крайній термін їх виконання не настав), прострочену (дебітор порушує взяті на себе зобов'язання) і відстрочену, що в обліку знаходить відображення на відповідних аналітичних рахунках [4].

За ступенем забезпечення виділяється дебіторська заборгованість забезпечена і не забезпечена різними способами, передбаченими законодавством і договором (застава, поручительство, банківська гарантія і т. д.). Дана група важлива і з юридичної точки зору при стягненні заборгованості з дебіторів.

Також класифікуємо дебіторську заборгованість за формою погашення: монетарна та немонетарна та за контрагентами (заборгованість вітчизняних дебіторів та заборгованість іноземних дебіторів).

Викладені погляди і окремі прийоми класифікації дебіторської заборгованості можна представити у вигляді табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація дебіторської заборгованості

Класифікаційна ознака	Види дебіторської заборгованості
1) за терміном погашення	а) короткострокова;
а) очікуваний термін погашення	б) довгострокова
б) реальний термін погашення	а) термінова;
	б) прострочена;
	в) відстрочена
2) за ступенем забезпечення	а) забезпечена;
	б) незабезпечена
3) за формою погашення	а) монетарна;
	б) немонетарна
4) за контрагентами	а) вітчизняних дебіторів;
	б) іноземних дебіторів

Така класифікація розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості й дасть змогу глибше провести фінансовий аналіз діяльності підприємства.

Отже, класифікація дебіторської заборгованості в сучасних умовах ринкової економіки відіграє важливу роль в ефективності господарської діяльності організації, сприяє покращенню діагностики заборгованості підприємства, орієнтуючись на більш глибоке дослідження.

1. Білик М. Д. *Управління дебіторською заборгованістю підприємств* / М. Д. Білик // *Фінанси України*. – 2003. – № 12. – С. 24-36.

2. Брігхем С. *Основи фінансового менеджменту* / С. Брігхем ; пер. з англ. – К. : Молодь, 1997. – 1000 с.

3. *Бухгалтерський фінансовий облік : Підручник для студ. вищих навч. закладів* / ред. Ф. Ф. Бутинець. – [6-е вид., переробл. і допов.]. – Житомир : Рута, 2005. – 756 с.

4. *Економічний аналіз : навч. посібн.* / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.

5. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»*: Наказ МФУ від 30.11.2000 р. № 304. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

І. Банадига, Ю. Юрканич

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Дослідження необхідності використання сучасних автоматизованих і комп'ютеризованих систем в управлінні та обліку, покращення якості роботи